

YAZ KUR'AN KURSLARINDA KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ¹

Prof. Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

Kur'an okumak ve dinlemek, başlı başına bir ibadettir. Bunun için namazlarımızda Kur'an okuruz. Namaz geçerli olacak kadar Kur'an'dan bir miktar ezberlemek her Müslümana farz-ı ayındır. Kur'an'ı ezberlemek ve onu öğretmek de farz-ı kifâyedir. Bu makalede, Kur'an'ı yüzünden okuma ve ezberleme öğretimi konusunda tavsiyelere yer verilmiştir.

HARF ÖĞRETİMİ

İmkanlar ölçüsünde bütün öğrencilere aynı Elif-ba'yı okutunuz.

Okuma öğretiminde iki yöntem vardır. Tümevarım dediğimiz yöntemde, önce harfler tek tek öğretilir sonra kelimeler ve cümlelere geçilir. Tümdengelim yönteminde ise cümleler ve kelimelerden başlayıp harflere gelinerek okuma öğretilir. Bunların hangisinin daha iyi olduğunu tartışmak yerine ikisinin ortası bir yol takip edilebilir. Çünkü bunlardan birini tek başına ısrarla uygulamak bazen zor olabilir. Bu nedenle, harflerin isimlerini öğretme üzerinde fazla durmadan hemen hareketlerle okunuşa geçiniz.

Harekelerle beraber harflerin başta, ortada ve sonda yazılışlarını da veriniz.

Önce ayrı ayrı sonra da bitişik yazılışlarıyla kelime öğretimine geçiniz.

Cezm öğretilirken bütün harflerin üstün, esre ve ötre harekeli elif ile cezimli okunuşunu öğretiniz.(eb, ib, ub, et, it, ut,...) Sonra da örneklere geçiniz.

Medlerin öğretiminde önce bütün harfleri, elif, vav ve yâ medli okutup (ââ, îî, ûû, bââ, bîî bûû, tââ, tîî, tûû,...) sonra da örneklere geçiniz.

Şeddelerin öğretiminde de aynı sistemi kullanınız. Önce bütün harfleri şeddeli öğretip (ebbe, ibbe, ubbe, ette, itte, utte, ...) sonra da örneklere geçiniz.

Elif-ba dersinde yazı çalışmaları yaptırınız.

Öğrencilerin Kur'an okumaya geçme heyecanlarını canlı tutmak için Fatiha ve Bakara suresinin ilk ayetleri veya namaz dua ve surelerinden okutma çalışmalarına başlayınız. İlk okuyuşlarda her bir kelimeyi okuyup, koro hâlinde öğrencilere tekrar ettiriniz. Sonra da kendilerinin çalışmalarını isteyiniz. Gerek görürseniz yüzüne okumaya başlamadan önce elif-bâ dan okutulabilirsiniz.

¹ Bu yazı, Kur'an Kurslarında Kur'an-ı Kerim Öğretim Yöntemleri” Çorum Müftülüğü Sesleniş Dergisi, Çorum, 2008, sayı: 13, ss.8-10’de yayımlanmıştır.

² Email: mehmetzekiaydin@gmail.com www.mehmetzekiaydin.com

Elif-bâ okuturken harfleri mahreçleriyle beraber düzgün telaffuz ettirmeye özen gösteriniz. Harflerin mahreç ve telaffuzlarının iyi yapılabilmesi için harflerin cezimli, medli ve şeddeli okunuşları koro hâlinde tekrar edilmelidir. Arada bir öğrencilere tekrarlatarak mahreçlerin iyice öğrenilip öğrenilmediğini kontrol ediniz.

Elif-bâ öğretiminde Kur'an okumayı bilen öğrencilerden yardım alınız. Öğrencilerin ikili ya da üçlü gruplar hâlinde çalışmaları ve birbirlerini dinlemelerini sağlayınız.

YÜZÜNDEN KUR'AN OKUMAYI GELİŞTİRME

Kur'an-ı Kerim'in ilk sayfalarından önce üç satır sınıfta koro hâlinde okutunuz.

Öğrenci sınıfta veya ders dışında aynı satırları yaklaşık 20 defa okumalıdır.

İlk sayfa bitinceye kadar üç satıra devam edilir, daha sonra dört, beş satıra ve öğrencinin durumuna göre yarım sayfaya geçilebilir. Yarım sayfayı güzel okuyan öğrenciyi artık bir sayfaya geçiriniz. Koro okuyuşu ile çalıştırıp öğrencilerin ders dışı en az on defa okuyarak derse gelmelerini sağlayınız.

Kurslarda vakit sınırlı olduğu için öğrenciler arasında gruplar oluşturup kendi içlerinde birlikte çalışmalarını ve birbirlerini dinlemelerini sağlayınız. Onların bir ya da yarım sayfa okuyuşunu tamamen dinlemek imkanınız yoksa bir miktar dinleyerek okuma seviyelerini ve derse hazırlık durumlarını ölçmeniz yeterli olabilir.

KURALLARA UYGUN KUR'AN OKUMAYI HIZLANDIRMA

Kur'an-ı Kerim'i düzgün okumayı öğrenmenin en güzel yolu öğrencinin öğretmenini taklidiyle mümkündür. Bu açıdan Kur'an dersi, öğretmen merkezli bir derstir. Bu sebeple sizin sınıfta kurallara uygun olarak çok okumanız ve öğrencilerin de tekrar etmesi gereklidir. Sizin okuyuşunuzu, ağız ve dudak hareketlerinizi öğrenciler pür dikkat takip etmelidir. Hoca, aynı yeri birkaç defa okumalı; öğrenci mushafa ve hocasına dikkatle bakmalı ve sonra kendisi okumaya çalışmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'in, harflerin mahreçlerine ve tecvit kurallarına uygun olarak okunabilmesi için başlangıçta harf alıştırmaları yapınız. Daha sonra, öğrencilerin seviyesine göre bölüm bölüm siz okuyunuz, öğrencileriniz koro halinde tekrar etsinler. Arada bir öğrencilere tek tek veya küçük gruplar hâlinde okutarak düzgün telaffuz edip etmediklerini kontrol ediniz. Vakit kalırsa bu sayfayı okumak isteyen öğrencilerden ayet ayet dinleyebilirsiniz.

Çok sayfa okutmak yerine aynı sayfayı çok defa okutmayı tercih ediniz. Öğrencinin derse hazırlık için kaç defa okuduğunu tarihiyle birlikte defterinizdeki tabloya yazınız.

Sürelili okuyuşa geçerek öğrenciler arasında tatlı bir yarış başlatınız. Buna göre sınıf seviyesini dikkate alarak belirli bir sürenin altında okuyan öğrencileri şampiyon ilan ediniz. Günün şampiyonlarını belirleyiniz. İmkan dâhilinde sakız, şeker, bisküvi ve lokum gibi küçük hediyelerle ödüllendiriniz. Öğrencilerin hangi gün kaç dakikada okuduğunu da kaydediniz.

Harfleri tam tanıyamadan, hızlı okuyamadan öğrencilerin tecvitli okumakta zorlandıkları akıldan çıkarılmamalıdır. İstisnalar olabilir fakat öncelikle öğrenciler hızlı okuma alışkanlığı kazanmalıdır. Ev ödevi vermeden önce koro ile sayfayı en az bir defa okuyunuz.

Her bir öğrenciyi tek tek dinlemeniz mümkün değilse kalfa sisteminden ya da grup çalışmalarından yararlanınız.

İmkanlar ölçüsünde yüzüne okunan veya ezberlenecek olan bölümleri ve surelerin okunduğu CD'leri öğrencilerinize dinlettiriniz ve kendilerine veriniz. Böylece evde, yolda veya boş zamanlarında devamlı dinlemelerine, düzgün öğrenmelerine, kulak aşinalığı kazanmalarına ve ezberlemelerine yardımcı olursunuz.

Kur'an-ı Kerim okumayı ve öğrenmeyi teşvik ve dersi sevdirmek için "Kur'an okumak, öğrenmek ve bazı sureleri okumakla" ilgili hadisleri öğrencilere yazdırıp kısaca yorumunu yapınız.

Kur'an eğitiminde hizmeti geçen İslam büyüklerinin ve Kur'an hafızlarının hayatlarından örnekler anlatınız.

Yüzüne ve ezber derslerinde yeri geldikçe bazı ayetlerin anlamını söyleyiniz.

Yüzüne Kur'an okumayı bilen öğrencilerinize bir veya iki defa cüz dağıtarak hatim okuyunuz. Duasını yapınız. O gün öğrencilerimizin arkadaşlarına ve diğer öğrencilere küçük ikramlarda bulunması da güzel olur.

TECVİD ÖĞRETİMİ

Tecvit konularını aşama aşama, kısa ve özlü bir şekilde anlatınız, ayrıntılara girmeyiniz. Tecvit öğretirken öğrencilerin anlamayacağı kelimeleri kullanmayınız. Çok önemli olmayan konulara ve ayrıntılara girmeden, gerektiğinde şemalar kullanarak öğretiniz. Kuralları kısaltarak yazdırır veya fotokopi ile verirseniz daha kalıcı olur.

Bu tecvitlerin nasıl uygulanacağını öğrencilere gösteriniz ve onların uygulamalarını da dinleyiniz. Konu ile ilgili başka örnekler bulmaya çalışınız. Anlatılan konularla ilgili bir sonraki derse örnek bulunması için ödev veriniz.

Tenvin ve sakin nunla ilgili tecvit konuları anlattıktan sonra tahtaya Arap alfabesinin harflerini yazınız. Sonra da tenvin ve sakin nundan sonra hangi harf geldiğinde ne oluyorsa ilgili harfleri farklı şekiller içine alıp (Kare, daire, dikdörtgen, çiçek vs.) sonra da bu şekillerin içindeki harflerin hangi tecvit kuralının harfleri olduğunu sorarak öğretiniz. Böylece öğrencilerin zihninde harflerin genel fotoğrafı ilgili tecvite göre kodlanmış olur.

Ezberlenecek sureleri yazıp tecvitlerini belirtmelerini isteyiniz. Buldukları tecvitlerin tanımını da kısaca yazabilirler.

Tecvit öğretimi tamamlanınca Kur'an-ı Kerim'den bir sayfanın fotokopisini verip ödev olarak bu sayfadaki tecvitleri göstermelerini ve sayfa arkasına da bütün bu tecvitlerin tanımını

yapmalarını isteyiniz. Ertesi gün yeni bir ödev olarak bu çalışma kağıdını aralarında değiştiriniz ve arkadaşlarının hatalarını bulmalarını isteyiniz.

EZBER YAPTIRMA

Ezberlenecek sure veya bölümleri öğrencilere birkaç defa okuyunuz veya dinletiniz. Bu esnada öğrenciler uzatılan ve tutulan yerleri kurşun kalemle işaretlesinler.

Koro çalışması yapınız. Bu tür bir çalışmayla öğrencilerin derse katılımları sağlanarak ezberler en az hata payıyla yapılabilir. Kur'an dersinde çok önemli bir yeri olan kulağa hitap, üst düzeyde gerçekleşebilir ve surelerin, duaların büyük bir bölümü ezberlenmiş olur.

Koro okuyuşu sırasında öğrencilere tek tek veya grup olarak tekrar ettiriniz. Böylece onların kavrayış düzeyini ve düzgün okuyup okuyamadıklarını kontrol edersiniz.

Koro hâlinde okunduktan sonra ayet ayet öğrencilere okutunuz. Sonra da öğrencilerin çalışılan bu yeri belirlenen bir tarihe kadar ezberlemelerini isteyiniz.

Öğrenciler, ezberlerini saf ve duru bir zihinle, sakın bir mekanda önce ayet ayet ezberleyerek daha sonra da tamamını en az on defa ezbere tekrarlayarak ezberlemelidirler.

Ezberlenen bölümü dinlerken, öğrencinin hatalı okuduğu yerleri onun mushafında veya yazılı bir metinde işaretleyiniz ve bu hatalarını düzeltmesini isteyiniz.

Daha düzgün öğrenilmesi için ezberlenecek sure ve duaların öğrenciler tarafından defterlerine anlamlarıyla beraber yazılması ve kelimelerin altında var olan tecvitlerin gösterilmesinin istenmesi güzel olur.

Ezber çalışmalarında başarılı öğrenciler diğer öğrencileri beklemeden sıradaki ezber bölümlere geçmelidirler.

Ezberlenen dua ve surelerin anlamını da aynı mealden okutunuz ve koro hâlinde birkaç defa okutunuz.

Önceden ezberlenen dua ve sureler, fırsat buldukça yeni ezberlerle birlikte tekrar ettirilmelidir.³

³ Bu yazı, Nazif Yılmaz ve Alpaslan Durmuş, **Yaz Kur'an Kurslarında Eğitimde Kalite Rehberi**, DEM Yayınları, İstanbul 2006'dan özetlenmiştir.